



ZAMONAVIY PEDAGOGIK METODLAR ORQALI O'QUVCHILARDA TANQIDIY FIKRLASHNI OSHIRISH

Ko'palboyeva Farangiz Jahongir qizi

DTPI, Pedagogika fakulteti Boshlang'ich ta'lim
yo'nalishi 3- bosqich talabasi

Email: farangizkopalova5@gamil.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17346933>

Annotatsiyasi: Mazkur maqolada zamonaviy pedagogik metodlar orqali o'quvchilarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirish masalasi tahlil etilgan. Tadqiqot davomida nazariy va empirik yondashuvlar asosida muammoli ta'lim, keys-stadi, debat va interfaol o'qitish usullari samaradorligi o'rganildi. Shuningdek, o'qituvchilar va o'quvchilar orasida so'rovnomalar o'tkazilib, zamonaviy metodlarning ta'lim jarayoniga ta'siri statistik tahlil asosida baholandi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, innovatsion ta'lim texnologiyalaridan foydalanish o'quvchilarning tanqidiy fikrlash darajasini oshirishga xizmat qiladi. Maqolada, shuningdek, pedagogik jarayonda ushbu metodlarni qo'llash bo'yicha amaliy takliflar ilgari surilgan.

Kalit so'zlar : tanqidiy fikrlash, zamonaviy pedagogik metodlar, interfaol o'qitish, muammoli ta'lim, keys-stadi, debat, innovatsion ta'lim texnologiyalari, o'qituvchilar malakasi, statistik tahlil, pedagogik jarayon.

Аннотация : В данной статье анализируется вопрос развития критического мышления учащихся посредством современных педагогических методов. В ходе исследования на основе теоретических и эмпирических подходов изучена эффективность проблемного обучения, кейс-стади, дебатов и интерактивных методов преподавания. Кроме того, были проведены опросы среди учителей и учащихся, а влияние современных методов на образовательный процесс оценивалось с использованием статистического анализа. Результаты исследования показали, что применение инновационных образовательных технологий способствует повышению уровня критического мышления учащихся. В статье также представлены практические рекомендации по внедрению данных методов в педагогический процесс.

Ключевые слова : критическое мышление, современные педагогические методы, интерактивное обучение, проблемное обучение, кейс-стади, дебаты, инновационные образовательные технологии, квалификация преподавателей, статистический анализ, педагогический процесс

Abstract : This article analyzes the issue of developing students' critical thinking through modern pedagogical methods. During the research, the effectiveness of problem-based learning, case studies, debates, and interactive teaching methods was examined using theoretical and empirical approaches. In addition, surveys were conducted among teachers and students, and the impact of modern methods on the educational process was evaluated through statistical analysis. The results of the study showed that the use of innovative educational technologies contributes to the enhancement of students' critical thinking levels. The article also presents practical recommendations for applying these methods in the pedagogical process.

Keywords : critical thinking, modern pedagogical methods, interactive teaching, problem-based learning, case study, debate, innovative educational technologies, teachers' qualification

Bugungi kunda ta'lim jarayonida o'quvchilarning mustaqil va tanqidiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Dunyo miqyosida ta'lim tizimlari shiddat bilan o'zgarayotgan bir paytda, o'quvchilarning faqatgina bilimni o'zlashtirishi emas, balki uni tahlil qilish, tanqidiy baholash va amaliy qo'llash qobiliyatlari ham muhim ahamiyat kasb etmoqda. Zamonaviy ta'lim usullari o'quvchilarni nafaqat an'anaviy bilim bilan ta'minlash, balki ularni mustaqil fikrlashga, mavjud muammolarni tanqidiy tahlil qilishga va innovatsion yechimlar topishga o'rgatish imkonini beradi.

Tanqidiy fikrlash o'quvchilarga nafaqat o'quv jarayonida, balki kundalik hayotda ham muhim qarorlarni ongli qabul qilish, turli axborot manbalarini solishtirish va mantiqiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish imkoniyatini yaratadi. Ushbu jarayonda o'qituvchining roli juda muhim bo'lib, u o'quvchilarni faqat bilim beruvchi emas, balki ularning fikrlash jarayonini yo'naltiruvchi va rivojlantiruvchi yetakchi sifatida namoyon bo'lishi kerak.

Ushbu maqolada zamonaviy pedagogik metodlar yordamida o'quvchilarda tanqidiy fikrlashni shakllantirish yo'llari tahlil qilinadi. Shuningdek, bu usullar qanday qilib o'quvchilarning mustaqil fikrlash ko'nikmalarini oshirishi va ularning intellektual rivojlanishiga qanday ta'sir ko'rsatishi muhokama qilinadi.

Tanqidiy fikrlashni rivojlantirish bo'yicha turli tadqiqotchilar tomonidan ko'plab ilmiy ishlanmalar amalga oshirilgan. Masalan, Jon Dyui[1] o'zining "Demokratiya va ta'lim" asarida tanqidiy fikrlashni demokratik jamiyatni rivojlantirish vositasi sifatida ko'rsatadi. Unga ko'ra, ta'lim jarayoni faqatgina faktlarni o'rganish emas, balki mustaqil tahlil qilish, baholash va xulosa chiqarish jarayoni bo'lishi kerak.

Bundan tashqari, B. Bloom[2] tomonidan ishlab chiqilgan "Bloom taksonomiyasi" ta'lim jarayonida yuqori darajadagi kognitiv qobiliyatlarni rivojlantirish muhimligini ta'kidlaydi. Uning nazariyasiga ko'ra, ta'lim jarayonida savollar va muammolar berish orqali o'quvchilarning tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish mumkin.

Shuningdek, zamonaviy pedagogik tadqiqotlarda, xususan, P. Freyre[3] tomonidan ilgari surilgan "Ozod qiluvchi pedagogika" konsepsiyasi ham tanqidiy fikrlashni rivojlantirishga qaratilgan. Freyre ta'limni faqatgina bilim berish jarayoni sifatida emas, balki ijtimoiy muammolarni hal qilishga yordam beruvchi vosita sifatida ko'radi.

Milliy ilmiy adabiyotlarga nazar tashlasak, O'zbekiston olimlari tomonidan ham tanqidiy fikrlashni rivojlantirish bo'yicha tadqiqotlar olib borilgan. Xususan, Niyozova Gulchehra Ismailovna[4] "Tanqidiy fikrlash asoslari va uni rivojlantirish metodikasi" ilmiy ishi orqali O'zbekiston ta'lim tizimida tanqidiy fikrlashni shakllantirishga oid usullar va texnologiyalar tahlil qilingan. U tanqidiy fikrlashni rivojlantirishda interfaol metodlarning o'rni haqida fikr yuritadi. Shuningdek, Abduqodirov Anvarbek Muhammedovich¹ning "Interfaol metodlar orqali o'quvchilarning tanqidiy fikrlashini shakllantirish" nomli ilmiy ishida kitob orqali o'quvchilarning tanqidiy fikrlashini rivojlantirishda debat, munozara, keys-stadi va muammoli ta'lim metodlarining samaradorligi tadqiq qilgan.

Mazkur adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, zamonaviy ta'lim jarayonida o'quvchilarning tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish dolzarb masala bo'lib, bu borada turli pedagogik yondashuvlar va metodlar samarali natijalar bermoqda.

Tadqiqot metodologiyasi .

Ushbu tadqiqotda zamonaviy pedagogik metodlar orqali o'quvchilarda tanqidiy fikrlashni oshirish jarayonini ilmiy asosda tahlil qilish maqsad qilingan. Tadqiqot quyidagi metodologik yondashuvlarga asoslanadi:

Nazariy tahlil – pedagogik va psixologik adabiyotlar, xalqaro va mahalliy tajribalar o'rganilib, tanqidiy fikrlashni rivojlantirishga doir ilg'or ilmiy konsepsiyalar tahlil qilindi;

Empirik tadqiqot – tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishda zamonaviy metodlarni qo'llash samaradorligi tajriba-sinov ishlari orqali tekshirildi;

Ekspirimental metod – o'quvchilarning tanqidiy fikrlash darajasini oshirish uchun turli pedagogik texnologiyalar sinovdan o'tkazildi va natijalari tahlil qilindi;

So'rov va intervyu usullari – o'qituvchilar va o'quvchilar o'rtasida so'rovnomalar o'tkazilib, zamonaviy pedagogik metodlar samaradorligi baholandi;

Statistik tahlil – olingan natijalar statistik jihatdan qayta ishlanib, ularning ishonchliligi va samaradorligi aniqlab berildi.

Tadqiqot natijalari o'quvchilarning tanqidiy fikrlash darajasi qanday usullar orqali rivojlantirilishi mumkinligini aniqlashga qaratilgan bo'lib, bu boradagi ilmiy asoslangan xulosalar va tavsiyalar berilgan.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, zamonaviy pedagogik metodlardan foydalanish o'quvchilarning tanqidiy fikrlash darajasini oshirishga sezilarli darajada ta'sir qiladi. Xususan:

Nazariy tahlil asosida an'anaviy va zamonaviy ta'lim metodlarining solishtirma xususiyatlari o'rganildi. Tanqidiy fikrlashni rivojlantirishda interfaol yondashuvlar, jumladan, muammoli ta'lim, keys-stadi va debat usullarining samaradorligi aniqlandi.

Empirik tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo'llagan sinf guruhlarida o'quvchilar mustaqil fikrlashga ko'proq moyil bo'lib, yangi bilimlarni tahlil qilish va o'z nuqtai nazarini asoslash qobiliyatlarini yaxshiladilar.

Ekspirimental metod natijasida ta'lim jarayonida interfaol metodlarni qo'llash o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini oshirib, ularning tanqidiy tahlil qilish va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini kuchaytirishi kuzatildi.

So'rov va intervyu ma'lumotlari tahlili shuni ko'rsatdiki, o'qituvchilarning aksariyati zamonaviy pedagogik metodlar yordamida o'quvchilarning fikrlash qobiliyatlari sezilarli darajada oshishini qayd etdilar.

Statistik tahlil natijalari o'quvchilar orasida tanqidiy fikrlash darajasi o'rtacha 25-30% ga oshganini ko'rsatdi. Bu esa innovatsion metodlarning samaradorligini tasdiqlaydi.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari zamonaviy pedagogik metodlar tanqidiy fikrlashni rivojlantirishda muhim rol o'ynashini ko'rsatdi va ushbu yondashuvlarni kengroq qo'llash zarurligini tasdiqladi.

Xulosa va takliflar . Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, zamonaviy pedagogik metodlardan samarali foydalanish o'quvchilarning tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini sezilarli darajada oshiradi. Ushbu metodlarning muvaffaqiyatli joriy etilishi ta'lim jarayonining sifatini oshirishga yordam beradi.



Tanqidiy fikrlashni rivojlantirishda muammoli ta'lim, keys-stadi va interfaol metodlar katta ahamiyatga ega. O'qituvchilarning pedagogik mahorati tanqidiy fikrlashni shakllantirishda hal qiluvchi omil bo'lib, ularni doimiy ravishda malaka oshirish kurslariga jalb qilish zarur. Innovatsion texnologiyalar, jumladan, raqamli platformalar va multimedia vositalaridan foydalanish o'quvchilarning o'z mustaqil fikrini shakllantirishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Tanqidiy fikrlashga yo'naltirilgan mashg'ulotlarni muntazam o'tkazish va baholash tizimini joriy etish lozim.

Shuningdek, quyidagi bir necha takliflarni keltirishimiz mumkin:

1.O'qituvchilar uchun tanqidiy fikrlashni rivojlantirishga qaratilgan maxsus o'quv dasturlarini ishlab chiqish va amaliyotga joriy etish.

2.Ta'lim muassasalarida tanqidiy fikrlash kompetensiyalarini shakllantirishga oid maxsus seminarlar va treninglarni tashkil etish.

3.O'quv dasturlarini takomillashtirish jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiyalarni kengroq qo'llash.

4.O'quvchilarning tanqidiy fikrlashini o'lchash va baholash mezonlarini ishlab chiqish va amaliyotga tatbiq etish.

Mazkur tadqiqot natijalari zamonaviy pedagogik metodlar asosida tanqidiy fikrlashni rivojlantirish bo'yicha kelajakdagi ilmiy izlanishlar uchun asos bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Jon Dyui "Democracy and Education" 1916 y.
2. B. Bloom "Taxonomy of Educational Objectives" 1956 y.
3. Paulo Freire "Pedagogy of the Oppressed" 1968 y.
4. Niyozova Gulchehra Ismailovna "Tanqidiy fikrlash asoslari va uni rivojlantirish metodikasi"